

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΣΤΟΝ ΣΟΥΦΡΕΑΛΙΣΜΟ

Dorothea Tanning

Βιογραφικά στοιχεία

Η Dorothea Margaret Tanning γεννήθηκε 1910 από γονείς Σουηδικής καταγωγής και μεγάλωσε στο Galesburg του Ιλινόις. Στην ηλικία των δεκαοκτώ φοιτά για δυο χρόνια στο κολέγιο Κνοκ, εκεί έχει την πρώτη της επαφή με τη ζωγραφική κάνοντας εξώφυλλα για τις εκδόσεις του κολεγίου. Το 1930 μετακομίζει στο Σικάγο όπου παρακολουθεί για τρεις εβδομάδες(!) το Chicago Academy of Fine Art δουλεύοντας παράλληλα για βιοποριστικούς λόγους. Εμπνέεται καλλιτεχνικά από τις επισκέψεις της στο Chicago Art Institute. Τελικά εγκαθίσταται στη Νέα Υόρκη. Μετά από μια επαφή με το κουκλοθέατρο, εκθέτει για πρώτη φορά τα έργα της σε ένα βιβλιοπωλείο της Νέας Ορλεάνης το 1934.

Το 1936 στην έκθεση *Fantastic art Dada and Surrealism*¹ έρχεται για πρώτη φορά σε επαφή με τον σουρεαλισμό, και το καλοκαίρι του '39 παρακινείται να ταξιδέψει στη Γαλλία για να συναντήσει τους εκφραστές του κινήματος. Μετά από περιπλάνηση σε πολλές Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, το ταξίδι της τελειώνει πρόωρα λόγω του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου και επιστρέφει στην Αμερική.

Εξαιτίας του πολέμου, υπάρχει έντονη μετανάστευση καλλιτεχνών από την Ευρώπη και η D. Tanning εμπλέκεται στους νέους καλλιτεχνικούς κύκλους και επηρεάζεται απ' αυτούς.

Σημαντικός σταθμός για την επαγγελματική αλλά και την προσωπική της ζωή υπήρξε το 1943 η γνωριμία της με το ζεύγος Peggy Guggenheim και Max Ernst. Η Peggy Guggenheim την συμπεριλαμβάνει στην έκθεσή της *Exhibition by 31 Women*. Κατά τη διάρκεια της επιλογής των έργων για αυτήν την έκθεση από τον Max Ernst, γίνονται ζευγάρι και μένουν μαζί για περισσότερο από τριάντα χρόνια.

Μέχρι το τέλος του πολέμου (1945) η D. Tanning συμμετέχει σε πολλές ομαδικές εκθέσεις, σε παραστάσεις με κατασκευή κοστουμιών και εκθέτει ατομικά στην γκαλερί του *Julien Levy* (1945, 1948).

Το 1946 παντρεύεται τον Μαξ Ερνστ σε διπλή τελετή γάμου. Το άλλο ζευγάρι είναι ο Man Ray και η Juliet Browner. Μαζί μετακομίζουν στην Αριζόνα όπου χτίζουν ένα σπίτι και κατά καιρούς φιλοξενούν προσωπικότητες της τέχνης με τους οποίους διατηρούν φιλικές σχέσεις. Ανάμεσά τους οι: Henri Cartier-Bresson, Lee Miller, Roland Penrose, George Balanchine και Dylan Thomas. Για την επόμενη δεκαετία η Tanning συμμετέχει σε εκθέσεις, σχεδιάζει σκηνικά και κοστούμια για θέατρο και κινηματογράφο. Μετά από ταξίδια στην Αμερική και στην Ευρώπη τελικά εγκαθίστανται με τον Max Ernst το 1956 στη Γαλλία και μοιράζουν τον

---

¹ Η έκθεση αυτή θεωρείται η πρώτη στην οποία ο Ντανταϊσμός παρουσιάστηκε ως κίνημα βλ. <http://www.moma.org/interactives/exhibitions/2008/dadaatmoma/>

χρόνο τους ανάμεσα στο Παρίσι και στην Touraine. Κατά τη διάρκεια της διαμονής της στη Γαλλία ξεκινάει και η ενασχόλησή της με την γλυπτική.

Στα τέλη της δεκαετίας του '70, μετά τον θάνατο του Ernst η Tanning επιστρέφει στην Αμερική όπου συνεχίζει να ζωγραφίζει αλλά και να γράφει εντατικά πλέον. Το 1986 εκδίδεται το πρώτο της αυτοβιογραφικό βιβλίο όπου αποτυπώνει τις εμπειρίες της αλλά και τη ζωή της δίπλα στον Ernst. Η αεικίνητη Tanning δε σταματά την καλλιτεχνική της δράση. Εκθέτει, παράγει έργα, γλυπτά και σχέδια, γράφει δύο ποιητικές συλλογές και μια νουβέλα. Το 2001 σε ηλικία 91 ετών γράφει τα απομνημονεύματά της με τίτλο *Between Lives: An Artist and Her World*. Τιμήθηκε με το Wallace Stevens Award της Ακαδημίας Αμερικανών Ποιητών.

ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ

1942

Children's game, λάδι σε καμβά, 11 x 7 1/16 in.

Birthday, λάδι σε καμβά, 40 1/4 x 25 1/2 in., Philadelphia Museum of Art

A Parisian afternoon, λάδι σε καμβά, 40 1/2 x 17 3/4 in.

Voltage, λάδι σε καμβά, 11 1/8 x 12 1/8 in.

1943

Sunflower Landscape λάδι σε καμβά, 14 x 11 in., Sheldon Memorial Art Gallery, πανεπιστήμιο της Nebraska

Eine Kleine Nachtmusik, λάδι σε καμβά, 16 1/8 x 24 in., Tate Collection, London

1944

Rapture, λάδι σε καμβά, 16 x 24 in.

Rêve de Luxe (Dream of Luxury), λάδι σε καμβά, 16 x 20 in., Yale University Art Gallery, New Haven

A Mrs. Radcliffe Called Today, λάδι σε καμβά, 18 7/8 x 15 1/2 in.

1945

The Truth About Comets, λάδι σε καμβά

The Temptation of Saint Anthony, λάδι σε καμβά, 47 1/2 x 35 7/8 in., La Salle University Art Museum, Φιλαδέλφια

1946

The Young Student (Le Jeune Étudiant), λάδι σε καμβά, 8 x 10 in.

1947

Max in a Blue Boat, λάδι σε καμβά, 24 x 20 in.

Maternity, λάδι σε καμβά, 56 x 48 in.

A Very Happy Picture, λάδι σε καμβά, 36 x 48 in.

1948

On Time Off Time, λάδι σε καμβά, 14 1/8 x 20 1/2 in., The Museum of Modern Art, Νέα Υόρκη

Lettre d'Amour (Love Letter), λάδι και κολλάζ σε καμβά, 12 x 14 1/8 in., Galerie Bel'Art, Στοκχόλμη

1951

Bon soir (Good Evening), λάδι σε καμβά, 20 x 8 1/2 in.

1952

Lumière du foyer (Home Light), λάδι σε καμβά, 32 5/8 x 11 1/2 in., The Israel Museum, Ιερουσαλήμ

Some Roses and Their Phantoms, λάδι σε καμβά, 29 7/8 x 40 1/4 in., Tate Collection, Λονδίνο

1953

Death and the Maiden, λάδι σε καμβά, 51 1/8 x 31 7/8 in.

Dimanche après-midi (Sunday Afternoon), λάδι σε καμβά, 100 x 65 in.

Nue endormie (Sleeping Nude), λάδι σε καμβά, 23 9/16 x 19 9/16 in., Museum of Contemporary Art, Σικάγο

1956

Tempête en jaune (Tempest in Yellow), λάδι σε καμβά, 38 x 57 7/8 in., Minneapolis Institute of Arts

1957

Midi et demi (Half Past Noon), λάδι σε καμβά, 51 1/8 x 63 3/4 in., Pennsylvania Academy of the Fine Arts, Φιλαδέλφια

1959

Une Étoile tombée, λάδι σε καμβά, 7 1/2 x 9 1/2 in

1960

Untitled, λάδι σε καμβά, 10 3/4 x 7 1/2 in., Gallery Wendi Norris, Σαν Φρανσίσκο

1961

de Prague III (Tourists of Prague III), λάδι σε καμβά, 60 x 38 1/2 in. The Menil Collection, Χιούστον

1963

Une lacune à combler (A Gap to Be Filled), λάδι σε καμβά,
46 x 36 in.

1964

In 3/4 Time, λάδι σε καμβά, 5 1/2 x 7 1/8 in.

1965

Un Pont brulé (A Burnt Bridge), λάδι σε καμβά, 13 x 16 1/8 in., Gallery of Surrealism, Νέα
Υόρκη

Le Soir à Saragosse (Evening in Saragossa), λάδι σε καμβά
59 1/16 x 45 1/8 in., Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris

Et Dieu passa aux aveux (And God Confessed), λάδι σε καμβά,
24 x 19 3/4 in., Musée des Beaux-Arts de Lyon

1966

Fuite (Flight), λάδι σε καμβά, 10 3/4 x 13 3/4 in.

1967

À la dérive (Adrift), λάδι σε καμβά, 78 3/4 x 50 5/8 in.

1969

Philosophie en plein air (Fresh-air Philosophy), λάδι σε καμβά, 52 1/2 x 65 1/4 in.

1973

Astronomies, λάδι σε καμβά, 45 5/8 x 35 in.

1974

Le Chien s'empare du soleil tandis que (The Dog Grabs the Sun While), λάδι σε καμβά, 45 5/8
x 35 in.

1976

Faith, Surrounded by Hope, Charity, and Other Monsters, λάδι σε καμβά, 45 3/4 x 35 in.

1977

Tango Lives, λάδι σε καμβά, 51 3/16 x 38 3/16 in., Moderna Museet, Στοκχόλμη

1978

Notes for an Apocalypse, λάδι σε καμβά, 50 x 62 in.

1979

Still in the Studio, λάδι σε καμβά, 51 3/16 x 38 3/16 in., Mount Holyoke College Art Museum,
South Hadley, Μασαχουσέτη

1980

Heartless, λάδι σε καμβά, 57 1/2 x 44 7/8 in.

1981

Pounding Strong, λάδι σε καμβά, 82 x 80 in.

1982

Astrologies, λάδι σε καμβά, 51 3/16 x 38 3/16 in.

1983

Sequestrians, λάδι σε καμβά, 31 7/8 x 39 3/4 in.

1984

Door 84, πόρτα και λάδι σε καμβά, 63 3/4 x 104 in.

1985-6

Nude Standing Nude, λάδι σε καμβά, 63 3/4 x 51 3/16 in.

1987

On Avalon, λάδι σε καμβά, 77 1/2 x 130 in.

Sylvia, λάδι σε καμβά, 51 3/16 x 38 3/16 in

1988

Early Politics, λάδι σε καμβά, 63 3/4 x 51 3/16 in.

1987-89

Dionysos SOS, λάδι σε καμβά , 45 5/8 x 35 in.

Un tissu de songes (Web of Dreams)

1973–93

Blue Mom, λάδι σε καμβά, 51 3/16 x 38 3/16 in.

1994

Merrillium trovatum, λάδι σε καμβά , 51 3/16 x 38 3/16 in.

1997

Agripedium vorax Saccherii (Clog Herb), λάδι σε καμβά, 38 x 51 in.

1998

Convolotus alchemelia (Quiet-willow window), λάδι σε καμβά, 56 x 66 in.

ΓΛΥΠΤΙΚΗ

1965

Pelote d'épingles pouvant servir de fétiche (Pincushion to Serve as Fetish)

Βελούδο μαύρο, λευκό χρώμα, πλαστικό και καρφίτσες, 15 3/4 x 17 15/16 x 15 3/4 in.

Tate Collection, Λονδίνο

1969

Étreinte, μάλλινη φανέλα και ψεύτικη γούνα γεμισμένη με μαλλί, 2 μέρη: 40 x 40 1/2 x 19 in. και 40 x 19 x 13 in.

1969

De quel amour (By What Love), ύφασμα τουίντ, μέταλλο, μαλλί, αλυσίδα και βελούδο, 68 1/2 x 17 1/2 x 23 1/4 in., Musée National d'Art Moderne, Centre Georges Pompidou, Παρίσι

1970

Canapé en temps de pluie (Rainy-Day Canapé), ύφασμα τουίντ, ξύλο, μαλλί, μπάλες του πιγκ-πονγκ και χαρτόνι, 32 1/4 x 68 1/2 x 43 1/4 in., Philadelphia Museum of Art.

1972

Don Juan's Breakfast, μετάξι, μαλλί, κουμπιά, μέταλλο και χαρτόνι, 20 x 14 x 9 1/2 in., Moderna Museet, Στοκχόλμη

1970-73

Hôtel du Pavot, Chambre 202 (Poppy Hotel, Room 202), ύφασμα, μαλλί, συνθετική γούνα, χαρτόνι και μπάλλες του πιγκ-πονγκ, 133 7/8 x 122 1/8 x 185 in., Musée National d'Art Moderne, Centre Georges Pompidou, Παρίσι

1970-73

Table Tragique (Tragic Table) from Hôtel du Pavot, Chambre 202, ξύλο, ύφασμα, μαλλί, 43 3/8 x 48 1/8 x 33 1/2 in., Musée National d'Art Moderne, Centre Georges Pompidou, Παρίσι

1970-73

Révélation ou la fin du mois (Revelation or The End of the Month) from Hôtel du Pavot, Chambre 202, καρέκλα, ύφασμα τουίντ, μαλλί, 31 1/2 x 47 1/4 x 33 1/2 in., Musée National d'Art Moderne, Centre Georges Pompidou, Παρίσι

1982

Primitive Seating, ύφασμα, ξύλινη καρέκλα και μαλλί, 44 1/2 x 26 x 58 1/4 in.

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΟ

Birthday, Santa Monica, The Lapis Press, 1986.

Between Lives: An Artist and Her World, New York: W.W. Norton, 2001.

Chasm: A Weekend, New York: Overlook Press, and London: Virago Press, 2004.

Λέγεται ότι ένα από τα αγαπημένα μυθιστορήματα της Tanning ήταν η *Λολίτα* του Vladimir Nabokov.² Το κλασσικό πια μυθιστόρημα εκδόθηκε το 1955. Εδώ, θα δούμε πως η ιδέα της «παιδίσκης»³ προϋπάρχει στο έργο της Tanning και συγκεκριμένα θα την αναγνωρίσουμε στους πίνακες *Children's games* (1942) και *Eine Kleine Nachtmusik* (1943).

Τα δυο αυτά έργα ανήκουν στη δεκαετία του '40. Στη δεκαετία αυτή ανήκουν τα πιο αναγνωρίσιμα έργα της πρώτης περιόδου της δουλειάς της, τα οποία εμπεριέχουν τα κυρίαρχα στοιχεία που διατρέχουν το σύνολο του έργου της, αλλά και του κινήματος του Σουρεαλισμού σε όλο του το φάσμα.

Στα έργα *Children's games* (1942) και *Eine Kleine Nachtmusik* (1943) το καθημερινό ενώνεται με το αλλόκοτο σε μια τυχαία χρονική στιγμή. Οι χώροι και τα τοπία που απεικονίζονται σ' αυτά τα έργα ακροβατούν ανάμεσα στον ρεαλισμό και την ονειρική αίσθηση. Σύμφωνα με τον Μπρετόν, για να σε καταπλήξει μια εικόνα, πρέπει να ενώσει δυο ξεχωριστές πραγματικότητες που τις σχέσεις τους δεν τις συλλαμβάνει συνειδητά ο νους.⁴ Όταν κάτι ξένο εισβάλλει σ' αυτό που έχουμε αποδεχτεί ως πραγματικότητα, προκύπτει το αίσθημα του ανοίκειου: «Το αγωνιώδες συναίσθημα που προκαλεί αυτό το Άλλο Σύμπαν δεν προέρχεται τόσο από την έλλειψη εξοικείωσης με αυτό όσο από την ανησυχητική ομοιότητά του με τον δικό μας κόσμο».⁵

Στον πρώτο πίνακα δυο μικρά κορίτσια βρίσκονται σε έναν στενό διάδρομο (ενός σπιτιού; ενός ξενοδοχείου;) στο βάθος του οποίου, υπάρχει μια ανοιχτή πόρτα που αποκαλύπτει το εξωτερικό περιβάλλον. Τα δυο κορίτσια σκίζουν την ταπετσαρία του τοίχου και αποκαλύπτουν αυτό που βρίσκεται πίσω/κάτω από τον τοίχο. Πρόκειται για δυο αλλόκοτα ζώομορφα πλάσματα τα οποία εισβάλλουν στον χώρο δημιουργώντας μια δίνη αέρα.

Τα σκισμένα κομμάτια ταπετσαρίας μεταλλάσσονται αποκτώντας παρόμοια υφή με τα ρούχα των κοριτσιών, ενώ το ένα από αυτά έχει μια έντονη, ίσως άρρηκτη σύνδεση με το πλάσμα πίσω από τον τοίχο. Τα μαλλιά της έχουν απορροφηθεί από αυτό και δεν είναι εμφανές αν αυτή το τροφοδοτεί με ενέργεια ή αν συμβαίνει το αντίστροφο.

Εάν δεχτούμε ότι η ταπετσαρία αποτελεί σύμβολο του μεσοαστικού συντηρητισμού (μέσα στον οποίο ανατράφηκε η Tanning) και η πόρτα στο βάθος του πίνακα το πέρασμα σε μια άλλη πραγματικότητα, τα κορίτσια επιλέγουν να παίξουν αυτό το βίαιο «μαγικό» παιχνίδι μέσα στο σπίτι, μεταμορφώνοντάς/αποκαλύπτοντάς το και αλλάζοντάς το ριζικά.

---

² Βλ.

http://www.surrealismcentre.ac.uk/papersofsurrealism/journal9/acrobat_files/McAra%2013.9.11.pdf

σ. 5.

³ Βλαντιμίρ Ναμπόκοφ, *Λολίτα*, μτφρ. Γιώργος Ίκαρος Μπαμπασάκης, Πατάκης, Αθήνα ¹2002.

⁴ Βλ. http://spiridopoulou.files.wordpress.com/2012/06/kritika_keimena_gia_sourealismo.pdf, σ. 5.

⁵ Από την εισαγωγή του Ίταλο Καλβίνο στο Luigi Serafini *Codex Seraphinianus*, FMR Franco Maria Ricci, Μιλάνο 1993.

Ο Χάμπερτ Χάμπερτ κύριος χαρακτήρας και αφηγητής στην Λολίτα προσπαθώντας να προσδιορίσει την φύση και τα χαρακτηριστικά του πάθους του αναφέρει:

[...επιθυμώ τώρα να εισαγάγω την ακόλουθη ιδέα. Στα ηλικιακά όρια ανάμεσα στα εννέα και στα δεκατέσσερα υπάρχουν κοπέλες που σε ορισμένους μαγεμένους ταξιδιώτες δυο ή και περισσότερες φορές μεγαλύτερους από αυτές αποκαλύπτουν την αληθινή φύση τους, η οποία δεν είναι ανθρώπινη αλλά νυμφιδική (ήτοι, δαιμονική) και τα εκλεκτά αυτά πλάσματα, σκοπεύω να ορίσω ως «νυμφίδια»]⁶

Στο κάτω μέρος αυτού του πίνακα υπάρχει ένα σημείο που προκαλεί αμηχανία καθώς απεικονίζονται τα πόδια από ένα ακόμη κορίτσι που βρίσκεται ξαπλωμένο στο δάπεδο και δίπλα του υπάρχουν κομμάτια από ύφασμα. Θα μπορούσε να είναι μια τρίτη κόρη η οποία λιποθύμησε κατά τη διάρκεια της «μάχης» με το πλάσμα η ακόμα και πριν αυτήν.

Τα άκρα όμως αυτού του τρίτου κοριτσιού και το κομμάτι ύφασμα δίπλα τους έρχονται σε πλήρη αντιστοιχία με τα πόδια και το φόρεμα των κοριτσιών που σκίζουν την ταπετσαρία. Δημιουργείται ίσως η υπόνοια ότι σε έναν παράλληλο χρόνο οι δυο νεαρές κοπέλες έχουν νικηθεί από την εισβολή του αλλόκοτου πλάσματος ή ακόμα ότι έχουν αφήσει τα σώματά τους πίσω και μια άλλη υπόστασή τους είναι αυτή που ξεσκεπάζει τον κόσμο πίσω από τους τοίχους.

Σύμφωνα με την αμερικανίδα Michelle Rosaldo, παρά τη διαχρονική και τη διαπολιτισμική ποικιλομορφία της ζωής και της δράσης τους, οι γυναίκες πάντοτε ταυτίζονται συμβολικά με τον ιδιωτικό χώρο, ενώ οι άνδρες εντάσσονται στον δημόσιο χώρο, τον οποίο και εκπροσωπούν. Σύμφωνα με την επίσης αμερικανίδα Sherry Ortner, στις γυναίκες αποδίδεται πάντοτε συμβολικά μια ενδιάμεση θέση μεταξύ της φύσης και του πολιτισμού.⁷

Στο Children's games επιβεβαιώνεται αυτή η τοποθέτηση του γυναικείου φύλου, καθώς τα κορίτσια εμφανίζονται να έχουν δυνάμεις πέραν αυτής της πραγματικότητας αλλά παράλληλα οι κοπέλες της αστικής τάξης ξεφεύγουν από τα ψεύτικα δεινά της καλοσύνης, της ευπρέπειας και της ευγένειας.

---

⁶ Βλαντιμίρ Ναμπόκοφ, *Λολίτα*, μτφρ. Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης, Πατάκης, Αθήνα ¹2002 σ.122.

⁷ Βλ. <http://www.lesandmore.gr/%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%82/167-logos3/4305-anthropologia-gynaikon-fylou-paidiki-ilikia-orimotita.html>

Children's Games, 1942, Λάδι σε καμβά, 11 x 7 1/16 in.

Ο Σουρεαλισμός, βασιζόμενος στην συνειρμική σκέψη και στην παντοδυναμία και στην παρεμβατικότητα των ονείρων, στοχεύει στην ευδαιμονία πέρα από τους επιβεβλημένους κοινωνικούς φραγμούς, προτείνοντας μια ευρύτερη αναθεώρηση των αξιών, σε κάθε πτυχή της ανθρώπινης ζωής, μηδενίζοντας την απόσταση μεταξύ των ονείρων και της πραγματικότητας, προσφέροντας τελικά στον άνθρωπο την ενότητα ανάμεσα στον εσωτερικό ανέκφραστο κόσμο και στη συμβατική εξωτερική πραγματικότητα.

Ο γυναικείος ερωτισμός, οι επιθυμίες και οι φαντασιώσεις των γυναικών και η πολύπλευρη και μυστήρια φύση τους είναι στοιχεία που συναντά κανείς στην γκόθικ λογοτεχνία και στον πρόδρομο του Σουρεαλισμού, στον γερμανικό ρομαντισμό.⁸ Στον σουρεαλισμό η γυναικεία μορφή πολύ συχνά φетиχοποιείται (από τους άντρες καλλιτέχνες) και η γυναίκα συνήθως εμφανίζεται ως μάντισσα, διαχειρίστρια των φόβων του απόκοσμου, γοητευτική αλλά και τρομακτική. Οι γυναίκες που ήταν πιο κοντά στους σουρεαλιστές – μεταξύ τους η Gala Dalí, η Nusch Elyard, η Dora Maar και η Jacqueline Lamba – ήταν αξιαγάπητες περισσότερο για την ποιότητα της φαντασίας τους παρά για τις καλλιτεχνικές τους επιδιώξεις⁹.

---

⁸ « Ο ρομαντισμός αναζητούσε την ομορφιά σε μέρη απρόσιτα ως τότε, σε μέρη σκοτεινά και μυστικά[.] Το όμορφο και το άσχημο παρουσιάζονταν πλέον να συμπλέκονται μεταξύ τους, να ενώνονται το ένα με το άλλο, σε έναν νεφελώδη δεσμό όπου δε ξεχώριζες που σταματάει η μία πλευρά και που ξεκινάει η άλλη... Η Κόλαση και ο Παράδεισος είχαν γίνει ένα.» βλ. http://tofonikokouneli.blogspot.gr/2009/09/they-come-out-when-its-dark-gothic_07.html

⁹ Whitney Chadwick, *Women Artists and the Surrealist Movement*, Βοστόνη 1985, σ.50.

«Άραγε μέσα σ' αυτά τα όρια είναι όλες οι μικρές κοπελίτσες νυμφίδια; Όχι βέβαια. Όχι.[...]Ούτε το κάλλος αποτελεί κριτήριο. Και η χυδαιότητα δε βλάπτει απαραίτητως ορισμένα μυστηριώδη χαρακτηριστικά όπως είναι η υπερφυσική χάρη, η ασύλληπτη, φευγαλέα, συντριπτική, επίβουλη σαγήνη, που κάνουν το νυμφίδιο να ξεχωρίζει από τις συνομήλικες του»,¹⁰ σημειώνει ο Χάμπερτ Χάμπερτ και έτσι οδηγούμαστε στον δεύτερο πίνακα *Kleine Nachtmusik Eine*, όπου το θέμα της απειλής και της μάχης με το απόκοσμο επανέρχεται. Τα νεαρά κορίτσια αυτήν τη φορά έχουν αναμετρηθεί ήδη με αυτό που εισέβαλλε στον διάδρομο του κτίσματος, το οποίο είναι ένα υπερμεγέθες ηλιοτρόπιο (τα πιο επιθετικά/εχθρικά από όλα τα λουλούδια σύμφωνα με την Tanning).

Βλέπουμε πως ο διάδρομος έχει έναν αριθμό από πόρτες εκ των οποίων η τελευταία είναι μισάνοιχτη και από αυτό το άνοιγμα διαχέεται ένα θερμό φως. Το ένα κορίτσι ακουμπάει πάνω στην πρώτη απ τις κλειστές πόρτες, κρατώντας ένα πέταλο από το ηλιοτρόπιο που κείται στη μοκέτα του διαδρόμου ηττημένο. Το άλλο κορίτσι στέκεται με πλάτη στον θεατή και παρατηρεί το λουλούδι. (Η Tanning θεωρούσε το ηλιοτρόπιο σαν ένα σύμβολο για όλα αυτά που έχει να αντιμετωπίσει κανείς στο πέρασμα από τη νεότητα στην ενηλικίωση, από την αθωότητα στην ωρίμανση¹¹). Τα μαλλιά του ενός κοριτσιού στέκονται ακόμα όρθια μετά τη μάχη θυμίζοντας απεικονίσεις της μέδουσας (ένας χαρακτηρισμός για τη γυναίκα που χρησιμοποιήθηκε από τους άντρες εκπροσώπους του κινήματος), ενώ το δεύτερο κορίτσι στέκεται σχεδόν άψυχο σαν κούκλα.

Eine Kleine Nachtmusik, 1943, λάδι σε καμβά, 16 1/8 x 24 in., Tate Collection, London

Το θέμα της παιδικής φαντασίωσης εμφανίζεται και σε άλλα έργα της Tanning (*The truth about comets*, 1945) όπως επίσης και η αίσθηση ότι μέσα στον απλό καθημερινό κόσμο

¹⁰ Βλαντιμίρ Ναμπόκοφ, *Λολίτα*, μτφρ. Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης, Πατάκης, Αθήνα ¹2002 σ.123

¹¹ Βλ. <http://www.tate.org.uk/art/artworks/tanning-eine-kleine-nachtmusik-t07346/text-summary>

μπορούν να εισβάλλουν άγνωστα παραμυθικά στοιχεία, τα αντικείμενα μπορούν να ζωντανέψουν και οι άνθρωποι μπορούν να μεταμορφωθούν (*Some Roses and Their Phantoms*, 1952).

Τα νεαρά κορίτσια στο *Children's games* και στο *Eine Kleine Nachtmusik* βρίσκονται στην ηλικία που η νεότητα παίρνει την θέση της παιδικότητας και ξεκινάει η συνείδηση του φύλου. Ο ερωτισμός σε αυτήν την περίοδο είναι έκδηλος πια για τον εξωτερικό παρατηρητή αλλά τα ίδια τα υποκείμενα δεν έχουν συνείδηση αυτού. Σε εκείνη τη χρονική περίοδο συνυπάρχουν ισομερώς η σκανδαλώδης διάθεση της έφηβης κοπέλας και η αγγελική αθωότητα ενός παιδιού.

«Αλλά και αυτή δεν είναι το εύθραυστο κορίτσι ενός γυναικείου μυθιστορήματος[...] Αυτό που με οδηγεί στην παραφροσύνη είναι η διπλή φύση τούτου του νυμφιδίου -κάθε νυμφιδίου, ίσως αυτό το μείγμα στη Λολίτα μου, της τρυφερής ονειρικής παιδικότητας και μιας κάποιας αιθέριας προστυχιάς που πηγάζει από τη χλευαστική τσαχπινιά των διαφημίσεων»¹²

Στο έργο της Tanning η μορφή της παιδίσκης παρουσιάζεται γεμάτη ερωτισμό και με πλήρη συνείδηση των δυνάμεων και των πράξεων της. Τα κορίτσια στους πίνακές της μοιάζουν με «σοφά» παιδιά. Στον σουρεαλισμό, η φιγούρα της γυναίκας παιδί χρησιμοποιήθηκε σαν φορέας κριτικής σκέψης και αναταραχής. Οι γυναίκες εκπρόσωποι του κινήματος χρησιμοποίησαν τα πορτραίτα και τις αυτοπροσωπογραφίες σαν μέσο για την ανακάλυψη της ταυτότητας με έναν μη παραδοσιακό τρόπο είτε με συμβολικές είτε με αυτοβιογραφικές απεικονίσεις.

Η Λολίτα εκδόθηκε μια δεκαετία αργότερα από την δημιουργία του *Children's games* οπότε η εικόνα του κοριτσιού που συνταίριαζε μια αθώα σεξουαλικότητα και μια παιδική ζωντάνια-κακία, όπως την όρισε ο Nabokov, δεν υπήρχε. Η Tanning όμως είχε υπόψη της την Αλίκη στην Χώρα των Θαυμάτων¹³ η οποία έβριθε τέτοιων χαρακτηριστικών και τα έργα του Μπαλτίς είχαν ήδη προκαλέσει τις αντιδράσεις κοινού και κριτικών¹⁴. Βλέπουμε λοιπόν πώς το μοτίβο της γυναίκας-παιδιού εμφανίζεται χρόνια πριν τη σύσταση του κινήματος, ισχυροποιείται απο τους άντρες σουρεαλιστές, αναδημιουργείται και επαναπροσδιορίζεται απο τις γυναίκες σουρεαλίστριες, προβάλεται ως μέγα μυστήριο σεξουαλικής επιθυμίας, που ενώνει την γηραία ήπειρο με την Αμερική στον Ναμπόκοβ και μεταμορφώνεται σε σύμβολο του ανοίκειου (και τόσο τρομακτικά οικείου) φόβου της αστικής τάξης για μία εκ των έσω διάλυση των θεμελιακών της αξιών.

¹² Βλαντιμίρ Ναμπόκοφ, *Λολίτα*, μτφρ. Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης, Πατάκης, Αθήνα 12002 σ.167

¹³ Ο Λούις Κάρολ είχε εξ' αρχής αναγνωριστεί απο τους Σουρεαλιστές σαν πρόδρομος του κινήματος. Μάλιστα σχέδιό του συμπεριλήφθηκε στην έκθεση *Fantastic Art, Dada and Surrealism exhibition* στο Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης της Νέας Υόρκης.

Βλ. <http://www.surrealismcentre.ac.uk/papersofsurrealism/journal9/index.htm>

¹⁴ Βλ. http://florioieikastikoi.blogspot.gr/2011/03/blog-post_1413.html

ΠΗΓΕΣ

- Robinson, Michael, Υπερρεαλισμός, μτφρ. Αντιγόνη Σαλατίδου, Taschen, Αθήνα¹ 2007.
- Joy Press, Dorothea Tanning dies at 101, artist and poet married Max Ernst, Los Angeles Times, February 05 (2012).
- Julie Davis , «Review: Dorothea Tanning: Unknown but Knowable States», Art Animal, February 7th (2013).
- Glassie, John. "Oldest Living Surrealist Tells All", Salon.com. Φεβρουάριος 11, 2002.
- Victoria Carruthers, «Dorothea Tanning and her Gothic Imagination», Journal of Surrealism and the Americas, σ. 134-158 (2011).
- Catriona McAra, "Surrealism's Curiosity: Lewis Carroll and the Femme-Enfant." Papers of Surrealism, Issue 9 , (2011).
- <http://www.dorotheatanning.org/>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Dorothea_Tanning
- <http://www.moma.org/interactives/exhibitions/2008/dadaatmoma/>
- <http://www.lacma.org/sites/default/files/SurrealistEssay.pdf>
- http://issuu.com/gevidimi/docs/dorothea_tanning_by_gevidimi.
- <http://www.aspromavro.net/alx/articles1/theory3/155-misogynismos-sti-sourealistiki-fotografia.html>
- http://www.scriptamanent.gr/neoi_logotexnes/kwnstantakopoyloy_eytyxia/galloi_sourealistes_umnos.html
- <http://www.lesandmore.gr/%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%82/166-logos2/2342-%CE%AD%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B1%CF%82-%CE%B3%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%83%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B5%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C-%CE%BB%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%B8%CE%B7%CE%BB%CF%85%CE%BA%CE%BF%CF%8D.html>